

Täysistunto

Maanantai 12.12.2016 klo 23.46—4.27

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain 29 §:n, lukiolain, ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 28 ja 35 a §:n, oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 206/2016 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 18/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 18/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

3.35 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Tiedän, että on myöhä, mutta aion puhua tästä esityksestä vähän pitempään, koska tämä on tärkeä kokonaisuus ja esitys on nyt ensimmäisessä käsittelyssä.

Hallitus tavoittelee tällä lakiesityksellä turhien ja päällekkäisten normien purkamista koulutuksen saralla. Normien purku on sinänsä kannatettava tavoite silloin, kun sillä tavoitellaan byrokratian keventämistä ja päällekkäisten sääntöjen karsimista. Tässä kyseisessä esityksessä iso osa velvoitteista liittyy kuitenkin opiskelijoiden hyvinvointiin ja opiskelijahuoltoon. Siksi kaikkia muutoksia on harkittava tarkasti, jotta normien purku ei johda opiskelijahuollon tason laskuun tai opiskelijoiden oikeusturvan vaarantumiseen.

Hallituksen esityksessä yksi keskustelua herättänyt osa on toisen asteen rehtoreiden toimivallan lisääminen niin, että heillä olisi valta erottaa opiskelija määräajaksi. Tällä hetkellä määräaikaisesta erottamisesta päättää monijäseninen toimielin. Tämä käytäntö on kouluissa koettu kankeaksi ja hitaaksi, ja se on muun muassa vaikeuttanut kiusaamistapauksiin ripeästi puuttumista. Toisaalta erottamisessa on kyse opiskelijan kannalta todella rajusta kurinpidollisesta päätöksestä. Hallituksen esityksessä esitettiin toimivallan lisäämistä rehtoreille niin, että rehtori olisi saanut oikeuden päättää erottamisesta enintään vuodeksi. Tätä esitystä kritisoitiin monissa lausunnoissa siitä, että opiskelijan oikeusturva heikkenee merkittävästi. Olen henkilökohtaisesti tyytyväinen siihen, että sivistysvaliokunta lyhensi määräaikaa kolmeen kuukauteen. Se luo merkittävästi paremman tasapainon opiskelijan oikeusturvan kannalta.

On kuitenkin ongelmallista, että valiokunnan enemmistö päätyi sisällyttämään mietintöön lausuman siitä, että ministeriön on syytä harkita muun muassa jälki-istunnon suorittamista osana oppivelvollisuutta sekä perusopetuksen rehtorin oikeutta erottaa oppilas lyhyeksi määräajaksi. Perusopetuksen osalta on kyse vielä nuoremmista oppilaista, jotka ovat myös oppivelvollisuuden piirissä. Oppivelvollisuuden piirissä olevan opiskelijan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

määräaikainen erottaminen on siten nähtävä vielä rajumpana kurinpidollisena toimenpiteenä, joka vaikuttaa myös opiskelijan lakisääteiseen oikeuteen saada opetusta. Siksi en kannata toimivallan lisäämistä perusopetuksen puolella enkä pidä perusteltuna tällaisen lausuman sisällyttämistä mietintöön.

Arvoisa puhemies! Toinen epäkohta valiokunnan mietinnössä on kuraattorien kelpoisuusehtoja koskeva osa. Jostain syystä valiokunnan enemmistö päätyi valiokuntakäsittelyvaiheessa väljentämään koulukuraattorien kelpoisuusehtoja merkittävästi suhteessa hallituksen esitykseen, joka sekin tarkoitti väljennystä kelpoisuusehtoihin aiempaan käytäntöön verrattuna.

Kuraattorit ovat keskeisessä roolissa opiskelijahuollon moniammatillisessa työssä. Työntekijöiden osaamisella ja koulutuksella on opiskelijoiden kohdalla aivan yhtä iso merkitys kuin kaikkien muiden väestöryhmien kohdalla sille, miten hyvin varhainen tuki toteutuu. Erityisesti sosiaalialan ja sosiaalityön tuntemuksella on nuorten kanssa tehtävässä työssä ja opiskelijahuollossa suuri merkitys.

Kuraattorien kelpoisuusehtoja on väljennetty viime vuosien aikana. (Jari Myllykoski: No ei ole!) Kun ennen vaadittiin kuraattoreilta sosiaalityöntekijän pätevyyttä, muutettiin kelpoisuusehtoja viime kaudella niin, että jokaisessa kunnassa on oltava yksi sosiaalityöntekijän pätevyydellä työskentelevä. Kuraattorien kelpoisuudesta säädetään tällä hetkellä muuten niin, että kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö eli käytännössä ammattikorkeakoulusta valmistunut sosionomi. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämisen yhteydessä vuonna 2013 madallettiin toisin sanoen kuraattorin kelpoisuusvaatimusta sosiaalityöntekijästä sosionomiksi. Käytännössä näin ilmeisesti tehtiin perustellen sitä alan työvoimapulalla.

Loppuvuodesta 2015 julkaistiin STM:n soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolain-säädännöstä. Siinä oli yllättäen uusi linjaus kuraattorien kelpoisuusehdoista. Ohjeessa todettiin, että kuraattorin tehtävään soveltuu myös alalle soveltuva yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu sosiaalityön aineopinnot. Tämä on siis väljempi määritelmä kuin laissa, mutta tämän soveltamisohjeen mukaan on tietääkseni kunnissa käytännössä tänä vuonna toimittu.

Hallituksen alkuperäinen esitys, jossa sosionomin tutkinnon suorittaneiden lisäksi olisi päteviksi katsottu myös soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneet, joilla on vähintään sosiaalityön aineopinnot tehtynä, olisi mielestäni ollut hyväksyttävissä. Tällöin kelpoisuusehdot täyttäisivät jatkossa muun muassa sosiaalityöntekijät, kuten sosiaalipsykologit, sosiologit sekä kehityspsykologit ja kasvatustieteilijät, edellyttäen, että he ovat suorittaneet vähintään sosiaalityön aineopinnot. Viime kädessä työnantaja arvioisi työntekijän koulutuksen soveltuvuuden tehtävään.

Valiokunta päätyi kuitenkin väljentämään kelpoisuusehtoja vielä hallituksen esitystä enemmän nostaen rinnalle myös henkilöt, joilla on vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tehtävistä tai vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Mielestäni näin merkittävä väljennys ei ole hyväksyttävissä, enkä pidä perusteltuna kelpoisuusehtojen madaltamista niin, että ei enää asetettaisi mitään koulutuksellisia vaatimuksia tehtävään lainkaan. Kyse on sosiaalialan ja nuorten hyvinvoinnin kannalta merkittävästä työstä.

Lopuksi, arvoisa puhemies: Opiskelijahuolto on oleellinen osa kouluissa tehtävää moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Siksi tulee maakunta- ja sosiaali-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä varmistaa, että koulupsykologit ja kuraattorit jatkossakin ovat kuntien palkkalistoilla osana sivistystoimen muodostamaa kokonaisuutta.

Lopuksi, arvoisa puhemies, varmuuden vuoksi esitän vielä tässä yhteydessä, että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 4. lakiehdotuksen 7 § poistetaan ja että valiokunnan lausumaehdotus hylätään. Nämä esitykset sisältyvät myöskin valiokunnassa jätettyyn vastalauseeseen.

3.43 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Käytävä keskustelu kuraattoreista ei tietysti ole juurikaan nyt niin ajankohtainen kuin se oli viime kaudella, jolloin näitä vaatimuksia siltä osin nostettiin, että niille, jotka ovat kuraattoreina toimineet yli viisi vuotta, mahdollistettiin sillä koulutuspohjalla, joka normaalisti oli sosiaalityöntekijä, se, että he saivat pitää oman työnsä eli toimia kuraattoreina, mutta heiltä vietiin mahdollisuus tämän oman kokemuksensa perusteella vaihtaa työpaikkaa, jolloinka heille edellytettiin sitten ammattikorkeakoulututkintoa sen lisäksi. Sitä vastoin samassa yhteydessä heiltä, jotka olivat olleet kaksi vuotta tai vähemmän kuraattorin tehtävässä samalla kokemuksella, edellytettiin siirtymäajan jälkeen ammattikorkeakoulututkintoa. Ja oltiin tilanteessa, jossa aikuis-koulutuspaikkoja ei Suomessa ollut niin, että työpaikalla olisivat nämä henkilöt voineet pätevöityä ammattikorkeakoulututkintoon — Seinäjoella muutama paikka oli näille aikuisopiskelijoille, joittenka olisi ollut mahdotonta tavallaan työn ohessa saada tämä pätevyys, kun aiemmin tällaisissa yhteyksissä, missä on ammattipätevyyksiä nostettu, ollaan mahdollistettu, että työn yhteydessä voidaan hankkia se ammatillinen pätevyys. Tämä jäi viime kaudella tekemättä, ja nyt me olemme tässä, ja osaltani olen niin ja näin, tämän esityksen takana ja vastaan.

3.45 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Ihan muutama asia tähän mietintöön liittyen.

Ensinnäkin, aivan niin kuin täällä edustaja Andersson totesi, on todella tärkeää, että sote-uudistuksessa oppilashuoltoon liittyvät kysymykset saavat pysyä siellä kuntatasolla ja lähellä koulua, koska nämä ihmiset työskentelevät, niin koulukuraattorit kuin kouluterveydenhoitajat ja muut oppilashuollossa mukana olevat, juuri koulumaailmassa ja oppilaitten kanssa, joten näitten erottaminen hallinnollisestikaan jonnekin maakunnallisille sote-alueille tuntuisi hyvin kummalliselta ratkaisulta.

Sitten lukion yksikköhintoihin. Tässä on huomattava se, että meillä tällä hetkellä Suomessa lukiossa tapahtuu valtavan suurta alueellista eriytymistä ja aika monessa kunnassa järjestetään niin sanottuja puolikaskursseja oppilaille, koska säästetään siellä, missä tavallaan vähiten on kärsijöitä, elikkä esimerkiksi erilaisten kielten valinnaisten ryhmien oppilaat saattavat joutua siihen tilanteeseen, että heillä on puolet siitä kurssista lähiopetusta ja toisen puolen he saavat sitten itseksensä opiskella. Ehkä jonkun reaaliaineen kohdalla tämän vielä ymmärtäisi, mutta silloin, kun puhutaan vaikkapa kielten ääntämisestä tai muutoin vähän harvinaisempien kielten opiskelusta, niin tuntuu, että tässä kyllä oppilaat asetetaan hyvin eriarvoiseen asemaan riippuen, mistä päin Suomea tulevat, kuinka varakkaasta kunnasta ja mistä kunta lähtee sitten näitä säästöjä hakemaan. Tietysti siellä taustalla ovat nämä hallituksen yksikköhintoihin liittyvät säästötoimenpiteet.

Kurinpäädollisiin toimenpiteisiin: on hyvä, että valiokunnassa on otettu siihen kantaa ja todettu, että tätä tulee nyt varmasti selvittää kokonaisuutena ja miettiä sitä, mutta kaiken kaikkiaan täytyy sanoa, että koulumaailmassa tänä päivänä tapahtuu kyllä hyvin mo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

nenlaista kiusaamista ja se liittyy aika paljon myös uusiin teknisiin apuvälineisiin (Puhemies koputtaa) ja somessa olemiseen.

3.47 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Aivan, kuten tässä edellä on kuvattu, niin on erityisen tärkeää, että oppilashuolto jää kuntiin myös sote-uudistuksen jälkeen ja se, että kuraattorien pätevydestä pidetään huolta. Kuraattorien suositeltu oppilasmäärä tulisikin muuttaa samaksi kuin psykologien ja seurata sitä, että nämä toteutuvat.

Ilmeisesti tätä kuraattorien pätevyysheikentämistä on perusteltu ainakin osittain sillä, että kuraattorien saatavuuteen liittyy mahdollista vajetta, mutta se tulisi sen sijaan korjata sillä, että koulutuspaikkoja lisätään, kuin sillä, että kelpoisuutta väljennetään.

Sitten tämä yksi iso kysymys, mikä tässä nousee, on rehtorien toimivallan lisääminen, se, kuka saa erottaa oppilaan koulusta. On hyvä muistaa, että kolme kuukautta on valtavasti pitkä aika nuorelle ja sillä voi olla kyllä merkittäviä vaikutuksia nuoren tulevaisuuteen luoden riskin myös syrjäytymiselle. Silloin kun tästä nykyisessä järjestelmästä, missä on kuitenkin useampijäseninen toimielin, siirrytään yhden henkilön tekemään päätökseen, niin oppilaan oikeusturva kyllä vaarantuu, ja on hämmästyttävää, jos luodaan sellaisia tilanteita, että käytännössä tämä oppilaan oikeusturva varmistettaisiin ensisijaisesti tuomioistuimessa, koska valittaminen päätöksestä onnistuu vain hallinto-oikeuteen.

Paljon puhutaan siitä, että kuria pitäisi kouluissa lisätä, mutta kaikkein tärkeintä olisi kiusaamiseen puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja huolehtia ennalta ehkäisevistä toiminnoista sen suhteen. Siinä vaiheessa, kun joudutaan kurinpidollisiin toimiin, niin ollaan kyllä jo todella jälkijunassa.

3.50 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Aamu sarastaa, keskityn ihan olennaiseen, kahteen asiaan.

Toinen on jo keskustelussa vahvasti tullut esille, tämä kuraattorien pätevyys ja koulutustaso. Tässä sosialidemokraattien, vihreiden vastalauseessahan — kokouksesta oli hyvän työesteen vuoksi silloin poissa vasemmistoliiton edustaja, valiokunnan jäsen Li Andersson, joka nyt esitti tämän vastalauseemme mukaisen muutosesityksen, jota kannatan — todetaan näin: "On syytä todeta, että oppilaan perusoikeutta saada laillistetun sosiaalialan ammattihenkilön palveluja ja tietoa sosiaalipalveluista oppilaitoksissa ei saa heikentää. Niin kuraattori kuin vastaava kuraattorikin joutuvat molemmat kohtaamaan vaikeasti oireilevia ja huonoissa olosuhteissa eläviä lapsia ja nuoria. Tämän vuoksi on tärkeää, että jokaisella kuraattorin tehtävissä toimivalla on riittävä kelpoisuus, eli soveltavien korkeakouluopintojen ohella myös sosiaalityön aineopinnot ovat tarpeelliset." Emme siis todellakaan hyväksyneet sitä, että kun hallituksen esitys jo loivensi näitä pätevyysvaatimuksia, niin niitä vielä sitten höllennettiin, se ei käynyt meille.

Toinen asia sitten liittyy tähän lausumaesitykseen, joka tuli jossain määrin puskista aivan valiokuntatyöskentelyn loppuvaiheessa. Toki asiaan oli viitattu, mutta mielestämme sivistysvaliokunta ei riittävän perusteellisesti käynyt lävitse sitä, että peruskoulun, oppivelvollisuuskoulun, rehtorin oikeutta erottaa oppilas hyväksyttäisiin. Siis me olimme ja olemme sitä mieltä, että oppivelvollisuuskoulun tehtävä on antaa ne kasvatukselliset ja tiedolliset taidot, jotka peruskoulun tehtävään kuuluu. Sivistysvaliokunta oli jo aiemmin ottanut tähän kantaa kokouksessaan vuonna 2013 — sivistysvaliokunnan mietintö numero 10: "Valiokunta toteaa, että jälki-istuntojen suorittaminen ei kuulu oppivelvollisuuden suorit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

tamiseen, vaan vain opetus ja opetuksellisten tavoitteiden saavuttamatta jääminen voi olla esteenä seuraavalle luokalle siirtymisessä tai päättötodistuksen saamisessa."

Minä nyt kysyn näin, että kun on annettu ymmärtää, että peruskoulun päättää muutamia lapsia niin, että heillä on kymmeniä, joillakin jopa satoja jälki-istuntoja suorittamatta, niin ovatko nyt sitten rehtori ja eri toimielimet ajan tasalla, jos annetaan lasten vain kerätä uudestaan ja uudestaan suorittamattomia jälki-istuntoja. Ja minä vastaan, että eivät ole, tietäen kuitenkin sen, että tämän päivän koulujen ongelmat eivät ole helppoja. Olin silloin opetusministeri, kun muutettiin tätä koulujen työrauhalakia. Toin sen hallitusohjelman ulkopuolelta, jolloin muun muassa kasvatustieteiden nostettiin lain tasolle. Näitä tavallaan kurinpitovälineitä pitää myös aktiivisesti käyttää eikä seurata katseella. Mikä ratkaisu se on, jos me erotamme lapsen koulusta rehtorin päätöksellä? Lopetan tähän.

3.54 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Ennen kaikkea nyt näihin kuraattoreihin ja koulupsykologeihin sen verran ottaisin kantaa, että olen tätä ollut sivistysvaliokunnassa käsittelemässä. Kokemus reaali maailmasta on se, että esimerkiksi meillä Kainuussa jo maakunnallisen soten myötä koulupsykologit ovat toimineet soten alla ja maakunnallisesti. Siellä on pidetty hyvänä sitä. Se on myös yksi mahdollinen vaihtoehto, että on maakunnallinen työnantaja. Soten alla toimivat koulupsykologit kokevat tämän yhteistyön hyvänä, ja he ovat silti tiiviissä yhteistyössä koulujen ja kuntien kanssa siinä työyhteisössä toimien. Näitä koulupsykologeja on myös saatu paremmin rekrytoitua, kun tiedämme, että heistä on merkittävä pula. Tiedämme myös, että koulupsykologien kesken esimerkiksi valtakunnallisesti on tästä erilaista näkemystä. Mutta kun monessakaan maakunnassa ei nyt juuri ole tätä kokemusta muualla kuin Kainuussa tällä hetkellä ja siellä on tästä ollut positiivisia kokemuksia, niin en myöskään rajaisi tiukasti sitä, että mikä se on tämä mahdollinen työnantaja sitten, mikä mihinkin alueelle parhaiten sopii. Kainuussa on sopinut se, että siellä on ollut tämä Kainuun sote työnantajana ja he ovat toimineet siinä sitten niin kuin työntekijänä siinä yhteisössä, silti tiiviissä yhteistyössä kuntien ja koulujen kanssa.

Kuraattorien osalta on todettava, että täällä esityksessähän on todettu tästä kuraattorien osaamisesta, että asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että käytännössä muun soveltuvan tutkinnon suorittaneiden kuraattorien osaamisesta on yhtä hyviä kokemuksia kuin vaativan sosiaalialan koulutuksen saaneiden tekemästä työstä. Ja tähän viitaten ja kokemuspohjaan perustuen näitä pätevyysvaatimuksia muutetaan, jotta saataisiin riittävä määrä näitä auttavia ihmisiä nuorten lähelle.

3.57 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Varmuuden vuoksi vielä, että kannatan edustaja Li Anderssonin ehdotusta siitä, että lakiehdotukset hyväksytään muuten valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 4. lakiehdotuksen 7 § poistetaan ja samoin lausumaehdotus hylätään. Siis kannatan tätä.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.